

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2025-yil 3-son

VOLUME 9 / ISSUE 3 / 2025

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2025.9.3

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS

Crossref
Content
Registration

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

Y. Yarmolik, Y. Mahmudov,
E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, E. Sharipov

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2025-yil 26-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 23,5
Adadi: 100. Buyurtma: № 174.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori v.v.b., yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS‘UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririy-nashriyot bo‘limi boshlig‘i

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

A. Saidov – Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy markazining direktori, yuridik fanlar doktori, professor (Toshkent, O‘zbekiston)

E. Juchniewicz – Gdansk universiteti professori, huquq doktori (Gdansk, Polsha)

A. Younas – yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Pekin, Xitoy)

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

Sh. Asadov – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Aminjonova – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi dotsenti, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Rahimov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

B. Murodov – O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori v.b., pedagogika fanlari nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Е. Ярмолик, Й. Махмудов,
Э. Мустафаев, К. Абдувалиева,
Ф. Мухаммадиева, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова, Э. Шарипов

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
26.09.2025.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 23,5. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 174.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

И. Рустамбеков – доктор юридических наук, профессор, врио ректора Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

В. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – начальник редакционно-издательского отдела Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

А. Саидов – доктор юридических наук, профессор, директор Национального центра по правам человека Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

Э. Юхневич – доктор права, профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

А. Юнас – доктор философии по юридическим наукам (Пекин, Китай)

О. Окюлов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ж. Нематов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ш. Асадов – доктор юридических наук, профессор Академии государственной политики и управления при Президенте Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

М. Аминжонов – доктор юридических наук, доцент Правоохранительной академии Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

М. Рахимов – доктор философии по юридическим наукам, доцент Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

О. Нарзуллаев – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

В. Муродов – доктор юридических наук, профессор Академии МВД Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

А. Мухамеджанов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Н. Ниязова – кандидат педагогических наук, и. о. профессора Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

Y. Yarmolik, Y. Makhmudov,
E. Mustafaev, K. Abduvalieva,
F. Mukhammadieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, E. Sharipov

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Publishing department address:

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.09.2025.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 23,5.

Units: 100. Order: № 174.

Printing house license

№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

I. Rustambekov – Acting Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

B. Xodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Head of the Publishing Department of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

A. Saidov – Director of the National Centre for Human Rights of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor (Tashkent, Uzbekistan)

E. Juchniewicz – Professor of the University of Gdansk, Doctor of Law (Gdansk, Poland)

A. Younas – Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Beijing, China)

O. Okyulov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

J. Nematov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Sh. Asadov – Professor of the Academy of Public Policy and Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Aminjonova – Associate Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Rakhimov – Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

O. Narzullaev – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

B. Murodov – Professor of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

A. Mukhamedjanov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

N. Niyazova – Acting Professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **SAFAROV DJAXONGIR ISMOILOVICH**
O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi asosida jinoyat qonunini takomillashtirish bo'yicha ayrim mulohazalar
- 19 **NARIMANOV BEKZOD ABDOVALIYEVICH**
Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini huquqiy tartibga solish: nazariy-huquqiy jihatlar va modellar

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 26 **GULYAMOV SAID SAIDAXRAROVICH**
Kiber huquqning nazariy asoslari: huquqiy tartibga solishning konseptual modeli
- 40 **MAMANAZAROV SARDOR SHUXRATOVICH**
Zamonaviy biotexnologiya sohasidagi fuqarolik-huquqiy munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari
- 52 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**
Davlat xaridlari bitimlarini maxsus shartnoma turi sifatida baholash
- 62 **ABDOVALIYEV BAHODIR ABDULXAYEVICH**
O'zbekiston Respublikasida aqlli shaharlar rivojlanishining huquqiy asoslarini tahlil qilish: hozirgi holat va takomillashtirish istiqbollari
- 74 **MAMADALIYEV AVVOLBEK ZIYOITDINOVICH**
Huquqni suiiste'mol qilish fenomeni to'g'risidagi qarashlar genezisi
- 84 **RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR O'G'LI**
Tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlari va ularni takomillashtirish istiqbollari
- 97 **RODIONOV ANDREY ALEKSANDROVICH**
Blokcheyn texnologiyalarida ma'lumotlarni fuqarolik-huquqiy tartibga solishning konvergensiya va divergensiya: Yevropa Ittifoqi "Ma'lumotlar to'g'risida"gi qonuni tajribasi hamda O'zbekiston uchun istiqbollar
- 105 **SAIDOV MAQSUDBEK NORBOYEVICH**
Mas'uliyati cheklangan jamiyatda ulushni sotish munosabatlarining huquqiy tartibga solinishi: nazariya va amaliyot

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI. IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI. HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

- 117 **SULTONOVA SEVINCH BEKMUROD QIZI, MIRZAYEV ISLOMJON XUSHNAZAR O'G'LI**
Arizani ko'rmasdan qoldirish va xususiy shikoyat qilish huquqi: amaliyot, muammo va takliflar

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

- 124 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**
Atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida O'zbekiston milliy standartlashtirish tizimini rivojlantirish istiqbollari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 133 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Kuchli ruhiy hayajonlanish holatida qasddan odam o'ldirgan shaxsga jazo tayinlashda jabrlanuvchi xulq-atvorining e'tiborga olinishi
- 143 **CHORIYEV ANVAR QO'ZIYEVICH**
Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun jinoiy javobgarlik belgilashning ijtimoiy zaruriyati

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 153 **SULTONOVA LOBAR MAMARAYIM QIZI**
Xalqaro hamkorlikda ekstraditsiya tushunchasi, ahamiyati va roli

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

168 **YUSUPOVA FARINGIZ O'KTAM QIZI**

Tibbiy ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlashning xalqaro-huquqiy va kontseptual asoslari

177 **RASBERGENOVA SARBINAZ ALISHEROVNA**

Qulay atrof-muhitga ega bo'lish huquqini ta'minlash sohasida mintaqaviy shartnomaviy-huquqiy mexanizmlar

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

187 **MIRZAYEVA MOHINA SROJIDDINOVA**

O'zbekistonda yo'l-transport infratuzilmasi sohasida korrupsiyaviy xavf-xatarlar va ularni bartaraf etish mexanizmlari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **САФАРОВ ДЖАХОНГИР ИСМАИЛОВИЧ**
Некоторые суждения по совершенствованию уголовного законодательства на основе новой редакции Конституции Республики Узбекистан
- 19 **НАРИМАНОВ БЕКЗОД АБДУВАЛИЕВИЧ**
Правовое регулирование деятельности негосударственных некоммерческих организаций: теоретико-правовые аспекты и модели

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 26 **ГУЛЯМОВ САИД САИДАХРАРОВИЧ**
Теоретические основы киберправа: концептуальная модель правового регулирования
- 40 **МАМАНАЗАРОВ САРДОР ШУХРАТОВИЧ**
Особенности гражданско-правовых отношений в сфере современных биотехнологий
- 52 **САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ**
Оценка договоров государственных закупок как особого вида договора
- 62 **АБДУВАЛИЕВ БАХОДИР АБДУЛХАЕВИЧ**
Анализ правовых основ развития умных городов в Республике Узбекистан: современное состояние и перспективы совершенствования
- 74 **МАМАДАЛИЕВ АВВОЛБЕК ЗИЁИТДИНОВИЧ**
Генезис взглядов на феномен злоупотребления правом
- 84 **РАХМАТОВ АЗИЗБЕК ИСКАНДАР УГЛИ**
Механизмы финансирования предпринимательской деятельности и перспективы их совершенствования
- 97 **РОДИОНОВ АНДРЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ**
Конвергенция и дивергенция гражданско-правового регулирования данных в блокчейн-технологиях: опыт закона ЕС о данных и перспективы для Узбекистана
- 105 **САИДОВ МАКСУДБЕК НОРБОЕВИЧ**
Правовое регулирование отношений по продаже долей в обществе с ограниченной ответственностью: теория и практика

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

- 117 **СУЛТОНОВА СЕВИНЧ БЕКМУРОД КИЗИ, МИРЗАЕВ ИСЛОМЖОН ХУШНАЗАР УГЛИ**
Оставление заявления без рассмотрения и право на частную жалобу: практика, проблемы и предложения

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

- 124 **РАЖАБОВ НАРИМАН ШАРИФБАЕВИЧ**
Перспективы развития национальной системы стандартизации Узбекистана в сфере охраны окружающей среды

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 133 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**
Учёт поведения потерпевшего при назначении наказания лицу за совершённое в состоянии сильного душевного волнения умышленное убийство
- 143 **ЧОРИЕВ АНВАР КУЗИЕВИЧ**
Социальная необходимость установления уголовной ответственности за нарушение законодательства о персональных данных

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА. ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО. СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

153 **СУЛТОНОВА ЛОБАР МАМАРАИМ КИЗИ**

Понятие, значение и роль экстрадиции в международном сотрудничестве

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

168 **ЮСУПОВА ФАРИНГИЗ УКТАМ КИЗИ**

Международно-правовые и концептуальные основы обеспечения безопасности медицинской информации

177 **РАСБЕРГЕНОВА САРБИНАЗ АЛИШЕРОВНА**

Региональные договорно-правовые механизмы в сфере обеспечения права на благоприятную окружающую среду

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

187 **МИРЗАЕВА МОХИНА СРОЖИДДИНОВНА**

Коррупционные риски в сфере дорожно-транспортной инфраструктуры в Узбекистане и механизмы их преодоления

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **SAFAROV DJAKHONGIR ISMOILOVICH**
Some considerations on improving the criminal legislation based on the new edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan
- 19 **NARIMANOV BEKZOD ABDUVALIEVICH**
Legal regulation of non-governmental non-profit organizations: theoretical and legal aspects and models

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 26 **SAID GULYAMOV SAIDAKHRAROVICH**
Theoretical foundations of cyberlaw: a conceptual model for legal regulation
- 40 **MAMANAZAROV SARDOR SHUKHRATOVICH**
Peculiarities of civil-legal relations in the field of modern biotechnology
- 52 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Evaluation of public procurement transactions as a special type of contract
- 62 **ABDUVALIEV BAHODIR ABDULKHAYEVICH**
Analysis of the legal framework for the development of smart cities in the Republic of Uzbekistan: current state and prospects for improvement
- 74 **MAMADALIEV AVVOLBEK ZIYOITDINOVICH**
Genesis of views on the phenomenon of abuse of law
- 84 **RAKHMATOV AZIZBEK ISKANDAR UGLI**
Mechanisms for financing entrepreneurial activities and prospects for their improvement
- 97 **RODIONOV ANDREY ALEKSANDROVICH**
Convergence and divergence of civil legal regulation of data in blockchain technologies: EU data act experience and prospects for Uzbekistan
- 105 **SAIDOV MAKSUDBEK NORBOYEYEVICH**
Legal regulation of relations on sale of shares in a limited liability company: theory and practice

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

- 117 **SULTONOVA SEVINCH BEKMUROD KIZI, MIRZAEV ISLOMJON KHUSHNAZAR UGLI**
Dismissal of an application without consideration and the right to a private complaint: practice, problems and proposals

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

- 124 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**
Prospects for the development of the national standardization system of Uzbekistan in the field of environmental protection

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 133 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Consideration of the victim's behavior when sentencing a person who commits intentional homicide in a state of intense emotional excitement
- 143 **CHORIEV ANVAR KUZIEVICH**
Social necessity of establishing criminal liability for violation of legislation on personal data

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 153 **SULTONOVA LOBAR MAMARAYIM KIZI**
The concept, significance, and role of extradition in international cooperation

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

168 **YUSUPOVA FARINGIZ UKTAM KIZI**

International legal and conceptual foundations for ensuring the security of medical data

177 **RASBERGENOVA SARBINAZ ALISHEROVNA**

Regional contract-legal mechanisms in the sphere of ensuring the right to a favorable environment

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

187 **MIRZAEVA MOHINA SROJIDDINOVA**

Corruption risks in the field of road transport infrastructure in Uzbekistan and mechanisms for their elimination

Kelib tushgan / Получено / Received: 07.08.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 12.09.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.09.2025

DOI: 10.51788/tsul.rols.2025.9.3./HFOJ4121

UDC: 343.4(045)(575.1)

SHAXSGA DOIR MA'LUMOTLAR TO'G'RISIDAGI QONUNCHILIKNI BUZGANLIK UCHUN JINOIY JAVOBGARLIK BELGILASHNING IJTIMOY ZARURIYATI

Choriyev Anvar Qo'ziyevich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
mustaqil izlanuvchisi
ORCID: 0009-0009-4498-6661
e-mail: anvarkuzievich@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada muallif shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasini bugungi raqamli jamiyatdagi eng muhim va dolzarb mavzulardan biri sifatida yoritadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi insonning shaxsiy hayoti, xususan, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligiga jiddiy tahdidlar tug'dirayotgani ta'kidlanadi. Elektron hujjatlar, raqamli platformalar va internetdagi ma'lumotlar bazalari fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini qayta ishlash, tarqatish, o'zgartirish va noqonuniy foydalanish imkoniyatlarini kengaytirib bormoqda. Muallif shaxsiy ma'lumot tushunchasining mazmunini ochib berib, ularni to'plash, saqlash, tarqatish va yo'q qilish jarayonlari nafaqat fuqarolik-huquqiy va ma'muriy munosabatlarni, balki jinoyat-huquqiy sohani ham qamrab olayotganini ko'rsatadi. Bugungi kunda kiberfiribgarlik, tovlamachilik, shaxsni qalbakilashtirish hamda shaxsiy ma'lumotlarning sizib chiqishi bilan bog'liq holatlar ko'payib borayotgani alohida qayd etiladi. Shuningdek, shaxsga doir ma'lumotlarni qonunga xilof ravishda yig'ish, tizimlashtirish, saqlash, o'zgartirish, ulardan foydalanish, ularni berish, tarqatish, uzatish, egasizlantirish va yo'q qilish, axborot texnologiyalari, jumladan, Internet orqali ulardan foydalanish O'zbekiston Respublikasi fuqarolari huquqlariga jiddiy xavf tug'dirishi mumkinligi ta'kidlanadi. Bunda shaxsiy ma'lumotlarga ishlov berish faqat davlat reyestrda belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazilgan ma'lumotlar bazalarida hamda O'zbekiston hududida joylashgan texnik vositalarda amalga oshirilishi lozimligi qayd etiladi. Ushbu talablarga rioya qilmaslik esa javobgarlikka sabab bo'lishi mumkin. Muallif, shuningdek, shaxsiy ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun jinoiy javobgarlik belgilashning ijtimoiy zaruriyatini ham asoslab beradi.

Kalit so'zlar: shaxsga doir ma'lumotlar, qonunchilikni buzish, noqonuniy yig'ish, saqlash, foydalanish, tarqatish, uzatish, egasizlantirish, yo'q qilish

СОЦИАЛЬНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ УСТАНОВЛЕНИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ

Чориев Анвар Кузиевич,
самостоятельный соискатель
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье автор рассматривает защиту персональных данных как одну из наиболее значимых и актуальных проблем современного цифрового общества. Подчёркивается, что стремительное развитие информационно-коммуникационных технологий создаёт серьёзные угрозы личной жизни человека, в частности безопасности персональных данных. Электронные документы, цифровые платформы и базы данных в сети Интернет расширяют возможности по обработке, распространению, изменению и незаконному использованию персональных данных граждан. Автор раскрывает содержание понятия «персональные данные» и показывает, что процессы их сбора, хранения, распространения и уничтожения охватывают не только сферу гражданско-правовых и административных отношений, но и затрагивают уголовно-правовую сферу. Отмечается рост числа случаев, связанных с кибермошенничеством, вымогательством, подделкой личности и утечкой персональных данных. Особо подчёркивается, что сбор, систематизация, хранение, изменение, использование, предоставление, распространение, передача, обезличивание и уничтожение персональных данных, а также их использование посредством информационных технологий, включая Интернет, могут представлять серьёзную угрозу правам граждан Республики Узбекистан. Указывается, что обработка персональных данных должна осуществляться исключительно в базах данных, зарегистрированных в государственном реестре, и с использованием технических средств, расположенных на территории Узбекистана. Несоблюдение этих требований может повлечь юридическую ответственность. Автор также обосновывает социальную необходимость установления уголовной ответственности за нарушение законодательства о персональных данных.

Ключевые слова: персональные данные, нарушение законодательства, незаконный сбор, хранение, использование, распространение, передача, обезличивание, уничтожение

SOCIAL NECESSITY OF ESTABLISHING CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATION OF LEGISLATION ON PERSONAL DATA

Choriev Anvar Kuzievich,
Independent researcher
at Tashkent State University of Law

Abstract. In this article, the author highlights the issue of personal data protection as one of the most important and relevant topics in today's digital society. It is emphasized that the rapid development of information and communication technologies poses serious threats to human privacy, in particular, the security of personal data. Electronic documents, digital platforms, and databases on the Internet are expanding the possibilities of processing, distributing, modifying, and illegally using citizens' personal data. The author, revealing the content of the concept of personal data, shows that the processes of their collection, storage, distribution, and destruction cover not only civil law and administrative relations, but also the criminal law sphere. It is especially noted that today there is an increase in cases of cyber fraud, extortion, forgery of identity, and leakage of personal data. It is also noted that the illegal collection, systematization, storage, modification, use, transfer, dissemination, transmission, depersonalization, and destruction of personal data, as well as the use of information technologies, including the Internet, can pose a serious threat to the rights of citizens of the Republic of Uzbekistan. At the same time, it is noted that the processing of personal data should be carried out only in databases registered in the prescribed manner in the state register, as well as on technical means located on the territory of Uzbekistan. Non-compliance with these requirements may entail liability. The author also substantiates the social necessity of establishing criminal liability for violation of legislation on personal data.

Keywords: personal data, violation of legislation, illegal collection, storage, use, distribution, transfer, depersonalization, destruction

Kirish

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tez sur'at bilan taraqqiy etishi insonning shaxsiy hayotiga, xususan, shaxsga oid ma'lumotlar xavfsizligiga jiddiy tahdid solmoqda. Elektron hujjatlar, raqamli platformalar va internet ma'lumotlar bazalari orqali fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini yig'ish, saqlash, tarqatish, o'zgartirish va noqonuniy foydalanish imkoniyatlari tobora kengayib bormoqda.

Shaxsiy ma'lumotlarni to'plash, saqlash, tarqatish va yo'q qilish kabi jarayonlar nafaqat fuqarolik-huquqiy va ma'muriy munosabatlarni, balki jinoyat-huquqiy masalalarni ham qamrab oladi. Bugungi kunda kiberfiribgarlik, tovlamachilik, shaxsni qalbakilashtirish va ma'lumotlar sizib chiqishi bilan bog'liq holatlar keskin ko'paymoqda. Ayniqsa, axborot texnologiyalari shiddat bilan rivojlanayotgan davrda shaxsiy hayot daxlsizligiga tajovuz qiluvchi jinoyatlarning ijtimoiy xavflilik darajasi yuqoriligi jiddiy mushohadani talab etadi.

Garchi bugungi kunda shaxsga taalluqli yoki uni identifikatsiya qilish imkonini beradigan ma'lumotlarni noqonuniy tarqatishga oid jinoyatchilikning zamonaviy ko'rinishlari faol tadqiq etilayotgan bo'lsa-da, bu turdagi jinoiy hodisalarni o'rganish, mavjud muammolarni o'z vaqtida aniqlash hamda ularni bartaraf etish masalalari tadqiqotchilar diqqat markazidan chetda qolmasligi lozim.

Shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasi bugungi raqamli jamiyatlardagi eng muhim va dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mavzuning dolzarbligi quyidagi omillar bilan asoslanadi:

Axborot texnologiyalari va shaxsiy hayot daxlsizligi muammosi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi insonning shaxsiy hayoti, xususan, shaxsga doir ma'lumotlar xavfsizligiga jiddiy tahdid tug'dirmoqda. Elektron hujjatlar, raqamli platformalar va internetdagi ma'lumotlar bazalari fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini qayta ishlash, tarqatish, o'zgartirish hamda

noqonuniy foydalanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Jinoiy tahdidlar va huquqiy muhit. Shaxsiy ma'lumotlarni to'plash, saqlash, tarqatish va yo'q qilish jarayonlari nafaqat fuqarolik-huquqiy va ma'muriy, balki jinoyat-huquqiy munosabatlarni ham qamrab olmoqda. Bugungi kunda kiberfiribgarlik, tovlamachilik, shaxsni qalbakilashtirish va shaxsiy ma'lumotlarning sizib chiqishi kabi holatlar tobora ortib bormoqda.

Xalqaro standartlar bilan uyg'unlashuv. Yevropa Ittifoqining GDPR (General Data Protection Regulation) kabi xalqaro huquqiy hujjatlari shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni inson huquqlarining ajralmas qismi sifatida belgilamoqda. O'zbekiston ham ushbu global tendensiyalarga mos ravishda 2019-yilda "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonunni qabul qildi hamda 2019-yil 8-iyulda Jinoyat kodeksiga 141²-moddani kiritdi.

Amaldagi huquqiy choralarning yetishmasligi. Fuqarolik-huquqiy va ma'muriy javobgarlik shakllari shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda yetarli samaradorlikni ta'minlamayotgani kuzatilmoqda. Ayrim holda ma'lumotlarning noqonuniy tarqatilishi odamlarning o'z joniga qasd qilish, ruhiy iztiroblar, oilaviy inqirozlar kabi jiddiy ijtimoiy oqibatlarga olib kelmoqda.

Ilmiy jihatdan, shaxsga doir ma'lumotlar tushunchasining ta'riflari, tasniflari, huquqiy himoya shakllari va ularning jinoyat tarkibidagi o'rni borasida nazariy hamda metodologik qarashlar xilma-xil bo'lib, ularni tahlil qilish va umumlashtirish zarurati mavjud.

Amaliy jihatdan, huquqni qo'llash jarayonida shaxsga doir ma'lumotlarga ishlov berish bilan bog'liq jinoyatlarni aniqlash, kvalifikatsiya qilish va jazo tayinlashda ko'plab tushunmovchiliklar hamda muammolar kuzatilmoqda.

Axborot texnologiyalari, raqamli xizmatlar va platformalarning jadal rivojlanishi sharoitida fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlari nafaqat davlat va tijorat xizmatlarini ko'rsatishda qo'llanmoqda, balki noqonuniy

manfaatlar obyektiga ham aylanmoqda. Bunday ma'lumotlarning sizib chiqishi, noqonuniy tarqatilishi yoki ulardan ruxsatsiz foydalanilishi nafaqat moliyaviy, balki ma'naviy, ayrim hollarda esa jismoniy zarar keltirishi mumkin. Shu bois shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlash sohasidagi huquqbuzarliklarga qarshi kurashishda nafaqat normativ-huquqiy, balki jinoyat-huquqiy munosabatlarni ham kuchaytirish zarurati ortib bormoqda.

Material va metodlar

Ushbu tadqiqotda ilmiy tahlilning zamonaviy usullari, huquqiy nazariya va amaliyotda qo'llanadigan umumiy hamda xos ilmiy yondashuvlardan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi dissertatsiyaning maqsad va vazifalaridan kelib chiqqan holda tanlanib, unda mantiqiy tahlil va umumlashtirish, tarixiy-qiyosiy tahlil, qiyosiy-huquqiy tahlil, normativ-huquqiy tahlil, ilmiy-doktrinal yondashuv, empirik tahlil, qonunni qo'llash amaliyotini o'rganish hamda tavsiyaviy modellashtirish usullari qo'llandi.

Tadqiqot natijalari

Jahon miqyosida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalasi inson huquqlarining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Milliy hamda xalqaro qonunchilikda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish huquqi shaxsiy hayot daxlsizligi huquqining tarkibiy qismi sifatida mustahkamlangan.

Axborot jamiyati rivojlanishining hozirgi bosqichi shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlash ko'lamining keskin kengayishini taqozo etmoqda. Bu esa, o'z navbatida, huquqiy tizimlar oldiga yangi vazifalar va muammolarni qo'ymoqda. Shaxsiy ma'lumotlar raqamli shaxsning ajralmas qismiga aylangan bo'lib, ularning huquqiy himoyasi shaxsiy hayot daxlsizligi va shaxs xavfsizligini ta'minlash, shuningdek, boshqa konstitutsiyaviy huquqlarni kafolatlashning asosiy elementi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonunining 4-moddasida shaxsga doir ma'lumotlarga muayyan jismoniy shaxsga taalluqli yoki uni identifi-

katsiya qilish imkonini beradigan, elektron shaklda, qog'ozda va (yoki) boshqa moddiy tashuvchida qayd etilgan axborot sifatida ta'rif berilgan.

Mazkur ta'rif xalqaro standartlarga, jumladan, Yevropa Ittifoqining 2016-yilda qabul qilingan General Data Protection Regulation (GDPR) me'yorlariga hamohangdir [1]. Unda shaxsga doir ma'lumotlar insonning shaxsiy hayoti, moliyaviy ahvoli, tibbiy ma'lumotlari va boshqa shaxsiy identifikatorlarini o'z ichiga olishi belgilangan.

Mazkur standartning 4-moddasiga muvofiq, "shaxsiy ma'lumotlar" deganda aniqlangan yoki aniqlanishi mumkin bo'lgan jismoniy shaxsga (ma'lumotlar subyekti) oid har qanday axborot tushuniladi. Aniqlanishi mumkin bo'lgan jismoniy shaxs – to'g'ridan to'g'ri yoki bilvosita, jumladan, ism, identifikatsiya raqami, joylashuv ma'lumotlari, tarqatish identifikatori yoki shaxsning jismoniy, fiziologik, genetik, ruhiy, iqtisodiy, madaniy yoki ijtimoiy xususiyatlarini ifodalovchi omillar orqali aniqlanishi mumkin bo'lgan shaxs.

Shuningdek, "ishlov berish" atamasi shaxsiy ma'lumotlar yoki ularning to'plamiga nisbatan amalga oshiriladigan har qanday amaliyot yoki amaliyotlar majmuini anglatadi. Bunga avtomatlashtirilgan yoki avtomatlashtirilmagan tarzda bajariladigan yig'ish, yozib olish, tashkil etish, tarkiblashtirish, saqlash, moslashtirish yoki o'zgartirish, olish, foydalanish, maslahatlashish, uzatish orqali oshkor etish, tarqatish yoki boshqa shaklda taqdim etish, muvofiqlashtirish yoki birlashtirish, cheklash, o'chirib tashlash yoki yo'q qilish kabi jarayonlar kiradi [1].

Hozirgi kunda jamiyatdagi barcha ijtimoiy jarayonlarda raqamli texnologiyalarning roli ortib bormoqda. Amalda hayotning har bir sohasi o'zining "raqamli" analogini topib, virtual makonda aks etmoqda. Huquqiy fan va amaliyot vakillari, umuman olganda, texnik taraqqiyot yutuqlarining shaxs xavfsizligi, jumladan, insonning shaxsiy hayoti sohasiga ham aniq, ham noaniq ta'sir ko'rsatishi mumkinligi haqida fikr yuritadi. Raqamli

texnologiyalar rivojlanishi sharoitida shaxsiy ma'lumotlarni saqlash eng zaif sohalar-dan biri hisoblanadi. Chunki zamonaviy texnologiyalar shaxsiy hayot bilan bog'liq va muhofaza qilinishi lozim bo'lgan yangi elementlarning paydo bo'lishiga olib keladi, shaxsiy makonga kirishning yangi usullarini yuzaga keltiradi hamda mavjud huquqiy tartibga solish mexanizmlarining samarador-ligini pasaytiradi. Shu bois mazkur jarayonni nazariy jihatdan chuqur o'rganish va amali-yotda samarali huquqiy choralarni joriy etish dolzarbdir.

Tadqiqot natijalari tahlili

Shaxsga doir ma'lumotlar tushuncha-siga oid turli qarashlar mavjud. Masalan, M.N. Maleina shaxsga doir ma'lumotlarni "shaxsni identifikatsiya qilish imkonini be-ruvchi jismoniy shaxsning shaxsiy hayotiga oid faktlar, hodisalar va holatlar haqidagi ma'lumotlar" sifatida ta'riflaydi [2]. Biroq bu ta'rifga to'liq qo'shilish mushkul, chunki hodisalar o'z-o'zicha fuqaro haqida ma'lumot emas, balki ma'lumot shakllanishiga sabab bo'luvchi omil hisoblanadi.

V.B. Naumovning fikricha, "veb-manzil, o'rnatilgan dasturiy ta'minot va kompyu-terning ish rejimi to'g'risidagi ma'lumotlar foydalanuvchini emas, balki axborot tex-nologiyalarini identifikatsiya qiladi, shu sababli ular shaxsiy ma'lumotlar doirasiga kirmaydi. Biroq "ma'lumotlar massivining ayrim elementlari foydalanuvchini bevosita identifikatsiya qila olmasa-da, qayta ishlan-gan ma'lumotlarning butun majmui bunday imkoniyatni ta'minlashi" mumkinligini ham istisno qilib bo'lmaydi" [3].

Boshqa nuqtayi nazarga ko'ra, shaxsiy ma'lumotlar – muayyan inson haqidagi har qanday axborot tashuvchida qayd etilgan va mazkur shaxsni namoyon qiladigan yoki potensial ravishda namoyon qilishi mumkin bo'lgan axborot [4].

Y.Y. Pokamestova "shaxsga doir ma'-lumotlar" tushunchasini bevosita qo'l-lamagan bo'lsa-da, uning fikricha, "shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligini himoya qilish ostida

muayyan yoki ushbu axborot asosida aniqla-nadigan jismoniy shaxsga tegishli axborotni qayta ishlashning maxsus huquqiy rejimi tushunilishi zarur. Bu rejimga shaxsning biografik faktlari, normativ ma'lumotlari, mil-lati, yashash joyi, kasalliklari, oilaviy hayoti, odatlari, qiziqishlari, axloqiy, siyosiy, jinsiy va diniy intilishlari haqidagi ma'lumotlar, shuningdek, boshqa shaxslar (jamiyat)ga nisbatan uning xususiyatlarini aks ettiruvchi ma'lumotlar kiradi" deb ta'kidlaydi [5].

M. Park va S. Chai esa shaxsga doir ma'lumotlarga ism, manzil, turmush tarzi kabi muayyan shaxsni aniqlash imkonini be-ruvchi axborotlarni kiritadi [6].

Fikrimizcha, yuqoridagi ta'riflarda shaxsga doir ma'lumotlarga nisbatan bi-roz tor yondashuv mavjud. R. Bekvit va S. Maynvaring esa ism, familiya, ayol ki-shining qizlik familiyasi, manzil, telefon raqami, jinsi, kasallik tarixi va sug'urta ma'lumotlarini shaxsga doir ma'lumotlar si-rasiga kiritadi [7]. Biroq ushbu yondashuvda ham shaxsga doir ma'lumotlarning barcha jihatlarini to'liq qamrab olingan deb bo'lmaydi.

Shaxsiy hayot tarkibiga kiruvchi shaxsga doir ma'lumotlar doirasiga butun oilaviy hayot, qarindoshlik va do'stona aloqalar, turmush tarzi, jinsiy va boshqa shaxsiy munosabatlar, muhabbat, simpatiya va anti-patiya, fikrlash va qiziqishlarning kiritilishi haqida bildirilgan fikrga qo'shilib bo'lmaydi. Chunki bunday yondashuv shaxsga doir ma'lumotlar doirasini haddan tashqari kengaytirib yuboradi hamda amaliyotda aynan qaysi munosabatlar himoya qilinishi kerakligi masalasida muammolarni yuzaga keltiradi.

V. Ruzanova ta'kidlaganidek, dastlab shaxsga doir ma'lumotlarga fuqaroning F.I.Sh., tug'ilgan sanasi, yashash manzili, oi-laviy, ijtimoiy va mulkiy holati, ta'limi, kasbi hamda daromadlari kirgan bo'lsa, hozirgi kunda ularning doirasi yanada kengayib, geo-lokatsiya, Internet tarmoqlaridagi xatti-hara-katlar, IP manzili kabi telekommunikatsiya bilan bog'liq ma'lumotlar ham qo'shilmoqda

[8]. Biroq ushbu fikr ham bahsli bo'lib, Internet tarmoqlaridagi xatti-harakatlarni shaxsga doir ma'lumotlar tasnifiga kiritish to'g'ri emas, deb hisoblash mumkin.

M. Ismoilov shaxsga doir ma'lumotlarni "shaxsni tasdiqlovchi ma'lumotlar" hamda "alohida toifadagi ma'lumotlar"ga ajratishni taklif qiladi. U shaxsni tasdiqlovchi ma'lumotlar qatoriga moliyaviy ma'lumotlar (bank hisobraqamlari, bank plastik kartalari), onlayn ma'lumotlar (joylashuv ma'lumotlari, IP-manzillar, onlayn xaridlar, elektron pochta), demografik ma'lumotlar (ism, tug'ilgan vaqt, telefon raqami, fotosurat)ni keltiradi; alohida toifa sifatida esa sog'liq holatiga oid ma'lumotlar (biometrik ma'lumotlar, tibbiy holat) hamda shaxsning ijtimoiy hayotiga doir ma'lumotlar (jinoiy faoliyatga oid ma'lumotlar, ijtimoiy kelib chiqishi, ta'lim)ni sanab o'tadi [9].

Bizningcha, muallifning ma'lumotlarni tasniflashga oid yondashuvi ijobiy jihatlariga ega bo'lsa-da, uning barcha elementlari bilan to'liq kelishib bo'lmaydi. Xususan, demografik turkumga telefon raqami va fotosuratni kiritish demografiya mohiyatiga mos emas: telefon raqam odatda kontakt yoki identifikatsiyalash ma'lumotlari sifatida qaralishi lozim, fotosurat esa biometrik yoki vizual identifikatsiyalash nuqtayi nazaridan tahlil qilinishi mumkin.

A. Yuldashov esa mazkur masalada Yevropa Parlamenti va Kengashining 2016-yil 27-aprelda qabul qilingan 2016/679-sonli "Jismoniy shaxslarning shaxsga doir ma'lumotlari va ularning erkin oqimi to'g'risidagi" reglamentiga murojaat qiladi. Reglament shaxsga doir ma'lumotlarni keng qamrovda ta'riflab, ularni "identifikatsiya qilinadigan jismoniy shaxsga tegishli har qanday ma'lumot" deb ataydi; identifikatsiya qilinadigan jismoniy shaxs esa to'g'ridan to'g'ri yoki bilvosita (masalan, ism, identifikatsiya raqami, joylashuv) yoki jismoniy, fiziologik, genetik, ruhiy, iqtisodiy, madaniy yoki ijtimoiy xususiyatlari orqali aniqlanishi mumkin bo'lgan shaxs sifatida tushuniladi [10].

Y. Talapina shaxsga doir ma'lumotlarni uch turga ajratib tahlil qilgan [11]:

birinchidan, muayyan jismoniy shaxsga oid va uning shaxsini aniqlashga qaratilgan umumiy ma'lumotlar – familiyasi, ismi, otasining ismi, tug'ilgan sanasi, yashash manzili, oilaviy ahvoli, ijtimoiy mavqeyi, mulkiy holati, ma'lumoti, kasbi, daromadi va shunga o'xshash ma'lumotlar;

ikkinchidan, shaxsiy ma'lumotlarning maxsus toifalari – irqi, etnik mansubligi, siyosiy qarashlari, diniy yoki falsafiy e'tiqodlari, sog'lig'i, jinsiy hayoti haqidagi ma'lumotlar;

uchinchidan, biometrik shaxsiy ma'lumotlar – insonning shaxsini aniqlash imkonini beruvchi fiziologik va biologik xususiyatlarini ifodalovchi ma'lumotlar.

G'. Mirzo ham shunga o'xshash yondashuvni ilgari suradi. Uning fikricha, shaxsga doir ma'lumotlar inson haqidagi har qanday ma'lumotlardan iborat bo'lib, ular uch turga bo'linadi: umumiy, maxsus va biometrik ma'lumotlar [12]. Xususan, umumiy ma'lumotlarga insonning ism-familiyasi, pasport va boshqa hujjatlaridagi qaydlar, tug'ilgan sanasi va joyi, elektron pochta manzili, yashash, o'qish va ishlash joylari, oilaviy, ijtimoiy va mulkiy holati, ta'lim olgan joyi, kasbi, daromadi kabi ma'lumotlar kiradi. Maxsus ma'lumotlarga shaxsning irqiy va milliy mansubligi, siyosiy, diniy hamda falsafiy qarashlari, sog'lig'i holati, shaxsiy (intim) hayotiga oid ma'lumotlar kiradi. Biometrik ma'lumotlar esa insonning shaxsini aniqlash imkonini beruvchi fiziologik va biologik belgilarni qamrab oladi. Bular jumlasiga DNKsi, ovozi, ko'z qorachig'i, barmoq izi, yuz qiyofasi, bo'yi va vazni kabi ma'lumotlar kiradi.

Yuqoridagi ta'riflar hamda mamlakatimiz qonunchiligi normalaridan kelib chiqib, shaxsga doir ma'lumotlar deganda muayyan jismoniy shaxsga taalluqli bo'lgan yoki uni identifikatsiya qilish imkonini beradigan, elektron tashuvchilar, qog'oz yoki boshqa moddiy vositalarda qayd etilgan umumiy, maxsus hamda biometrik ma'lumotlar tu-

shunilishi lozim, degan mualliflik ta’rifi ilgari suriladi.

So’nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda va huquqni qo’llash amaliyotida shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishning huquqiy asoslarini, jumladan, jinoyat-huquqiy mexanizmlarini kuchaytirishga oid chaqiriqlar tobora kuchayib bormoqda [13]. Global axborot jamiyatining jadal rivojlanishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining takomillashuvi ma’lumotlar almashinuvi hajmi va tezligini oshirsa-da, ularning no-qonuniy modifikatsiyasi yoki o’g’irlanishi kabi muammolarni to’liq bartaraf etmayapti. Shu sababli shaxsiy xususiyatga ega bo’lgan ma’lumotlarga alohida e’tibor qaratilishi zarur. Bu esa huquqiy doktrina va amaliy qonunchilik oldiga shaxsiy ma’lumotlarning huquqiy himoyasini ta’minlash vazifasini qo’yimoqda.

Mazkur masalaning dolzarbligidan kelib chiqib, mamlakatimiz huquqiy tizimida shaxsiy ma’lumotlarga oid munosabatlarni tartibga solish quyidagi uch yo’nalishda rivojlantirilishi maqsadga muvofiqdir:

- shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishga oid qonunchilik asosini shakllantirish va takomillashtirish;
- shaxsiy ma’lumotlar aylanmasi sohasida amal qiluvchi prinsiplarni belgilash;
- shaxsiy ma’lumotlar subyektlarining huquqlarini ta’minlashga qaratilgan nazorat va institutsional mexanizmlarni yaratish.

Bugungi kunda shaxsiy ma’lumotlarga ishlov berish xavfsizligini huquqiy tartibga solish borasida bir qator qonunchilik asoslari shakllantirilgan bo’lsa-da, axborot tizimlarining rivojlanishi, integratsiya va globallashtirish jarayonlari mavjud normalarni xalqaro me’yorlarga muvofiqlashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Bu esa Internet tarmog’ida shaxsiy ma’lumotlarga ishlov berish xavfsizligini huquqiy ta’minlashning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish masalasini dolzarb qilib qo’yimoqda.

Shuningdek, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi shaxsiy hayot daxlsizligi

masalasini ham qayta ko’rib chiqishni talab etmoqda. O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 27-moddasida “har kim erkinlik va shaxsiy daxlsizlik huquqiga ega” ekani mustahkamlab qo’yilgan.

Xalqaro huquq normalarida ham shaxsiy ma’lumotlar va shaxsiy hayot daxlsizligini himoya qilishga alohida e’tibor qaratilgan. Jumladan, Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 12-moddasiga muvofiq, “hech kimning shaxsiy va oilaviy hayotiga o’zboshimchalik bilan aralashish, uy-joyi daxlsizligiga, yozishmalar siriga yoki uning sha’ni va qadr-qimmatiga tajovuz qilinishi mumkin emas. Har bir inson bunday aralashuv yoki tajovuzdan qonun orqali himoyalalanish huquqiga ega” [14].

Shuningdek, 1950-yil 4-noyabrda Rimda qabul qilingan Yevropa Kengashining Inson huquqlari va asosiy erkinliklarini himoya qilish to’g’risidagi konvensiyasining 8-moddasida “har bir inson o’zining shaxsiy va oilaviy hayotiga, uy-joyiga va yozishmalariga hurmat bilan munosabatda bo’linishi huquqiga ega. Davlat hokimiyati organlari tomonidan bu huquqni amalga oshirishga aralashuvga yo’l qo’yilmaydi, qonunda nazarda tutilgan va demokratik jamiyatda milliy xavfsizlik va jamoat tartibini ta’minlash, mamlakatning iqtisodiy farovonligi, tartibsizliklar yoki jinoyatlarning oldini olish, sog’liqni saqlash yoki axloqni himoya qilish yoki boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish uchun zarur bo’lgan hollar bundan mustasno”ligi belgilangan [15].

1981-yil 28-yanvarda Yevropa Kengashi tomonidan Shaxslarni shaxsga doir ma’lumotlariga avtomatlashtirilgan tarzda ishlov berilishi munosabati bilan himoya qilish to’g’risidagi konvensiya qabul qilingan. Uning 1-moddasida ushbu hujjatning maqsadi sifatida har bir Tomon hududida barcha jismoniy shaxslarning, fuqaroligi yoki yashash joyidan qat’i nazar, shaxsiy ma’lumotlariga avtomatlashtirilgan tarzda ishlov berish jarayonida ularning huquq va asosiy erkinliklarini, xususan, shaxsiy

hayot daxlsizligi huquqini hurmat qilishni ta'minlash ekani belgilangan [16].

Butun dunyoda 2007-yildan buyon har yili 28-yanvar Xalqaro shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish kuni (Data Protection Day) sifatida nishonlanadi. Ayrim mamlakatlarda esa u "Maxfiylik kuni" (Data Privacy Day) nomi bilan bayram qilinadi. Mazkur sana Internet tarmog'idan foydalanuvchilarni axborot madaniyati va maxfiylik qoidalariga rioya qilishga undash, shuningdek, virtual va real hayot xavfsizligini ta'minlashga ko'maklashish maqsadida ta'sis etilgan.

Mamlakatimizda shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligini ta'minlashning huquqiy asoslari sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

1) O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasi (Har bir inson shaxsiy hayotining daxlsizligi, shaxsiy va oilaviy sirga ega bo'lish, o'z sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish huquqiga ega. Har kim yozishmalari, telefon orqali so'zlashuvlari, pochta, elektron va boshqa xabarlari sir saqlanishi huquqiga ega. Ushbu huquqning cheklanishiga faqat qonunga muvofiq va sudning qaroriga asosan yo'l qo'yiladi. Har kim o'z shaxsiga doir ma'lumotlarning himoya qilinishi huquqiga, shuningdek, noto'g'ri ma'lumotlarning tuzatilishini, o'zi to'g'risida qonunga xilof yo'l bilan to'plangan yoki huquqiy asoslarga ega bo'lmay qolgan ma'lumotlarning yo'q qilinishini talab qilish huquqiga ega);

2) "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun;

3) "Elektron raqamli imzo to'g'risida"gi Qonun;

4) "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonun;

5) O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi (141²-modda);

6) O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi (462-modda);

7) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 8-fevraldagi "Shaxsga doir ma'lumotlar bazalarining davlat

reyestri to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" 71-sonli qarori;

8) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 5-oktabrdagi "Shaxsga doir ma'lumotlarga ishlov berish sohasidagi ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida" 570-sonli qarori;

9) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirining 2023-yil 14-noyabrdagi "Shaxsga doir ma'lumotlar bazasining mulkdori va (yoki) operatorining shaxsga doir ma'lumotlarga ishlov berilishini hamda ularning himoya qilinishini ta'minlovchi tuzilmaviy bo'linmasi yoki vakolatli shaxsi faoliyatini tashkil etishning namunaviy tartibini tasdiqlash haqida" 19-mh-son buyrug'i;

10) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirining 2023-yil 15-noyabrdagi "Shaxsga doir ma'lumotlarga ishlov berishning namunaviy tartibini tasdiqlash haqida" 20-mh-son buyrug'i;

11) boshqa tegishli idoraviy normativ-huquqiy hujjatlar.

F. Madiyev ta'kidlaganidek, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi va ularning jamiyat hayotida keng qo'llanishi fuqarolarning shaxsiy hayoti daxlsizligini ta'minlash masalalarini chuqur ilmiy tadqiq etishni taqozo etmoqda. Shu bois shaxsiy hayot daxlsizligi huquqining mazmun-mohiyatini konseptual hamda ilmiy-metodologik jihatdan o'rganish va tahlil qilish muhimdir. Har bir shaxsning o'ziga ma'naviy-axloqiy baho berishga bo'lgan huquqi shaxsiy huquq sifatida subyektiv xususiyatga ega. Shu sababli uning qadr-qimmati va obro'-e'tibori jamiyatdagi ijtimoiy fikr bilan mos kelishi yoki mos kelmasligi mumkin [17].

2019-yil 2-iyulda "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi, o'z navbatida, ushbu sohada qonunchilikni buzganlik uchun alohida javobgarlik belgilashni taqozo etdi. Mazkur qonun qabul qilinishidan avval ham shaxsga doir ma'lumotlarni oshkor qilganlik uchun ma'lum javobgarlik mavjud edi. Masalan, shaxsni sharmanda qiluvchi ma'lumotlarni

tarqatish orqali pul talab qilish holatlari tovlamachilik sifatida, axborot texnologiyalaridan foydalanib shaxsiy ma'lumotlarni qo'lga kiritish axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlar sifatida baholangan. Agar shaxsiy ma'lumotlarni oshkor qilish yoki oshkor qilish tahdidi ostida o'z joniga qasd qilish sodir etilgan bo'lsa, bu Jinoyat kodeksining 103-moddasi bo'yicha javobgarlikka sabab bo'lgan. Biroq shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun bevosita javobgarlik belgilanmaganligi amaliyotda ko'plab tushunmovchiliklarga sabab bo'lib kelgan.

2019-yil 8-iyulda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining Jinoyat, Jinoyat-protsessual kodekslariga hamda O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-548-sonli Qonun bilan shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi normalar Jinoyat kodeksining 141²-moddasiga va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 462-moddasiga kiritildi.

Xulosalar

Xulosa qilib aytganda, shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun jinoyat-huquqiy javobgarlikni

belgilash zarurati quyidagi omillarda namoyon bo'ladi:

birinchidan, bunday jinoyatlar shaxsning Konstitutsiyada kafolatlangan shaxsiy hayot daxlsizligi, sha'ni va obro'siga jiddiy zarar yetkazadi;

ikkinchidan, raqamli texnologiyalarning inson hayotiga chuqur kirib borayotgan hozirgi sharoitda shaxsga doir ma'lumotlar iqtisodiy muomala obyekti, ya'ni tovar sifatida namoyon bo'lmoqda. Xususan, internetdagi "qora bozor"da ma'lumotlar bazalarini o'g'irlash va ularni sotish holatlari ortib bormoqda;

uchinchidan, shaxsga doir ma'lumotlarning oshkor etilishi firibgarlik, kiberfiribgarlik, tovlamachilik, o'g'irlik kabi turli jinoyatlarning ko'payishiga bevosita sabab bo'lmoqda;

to'rtinchidan, ushbu sohada faqat fuqarolik-huquqiy yoki ma'muriy javobgarlikni qo'llash yetarli samara bermayapti, shuning uchun jinoyat-huquqiy choralar muhim ahamiyat kasb etadi;

beshinchidan, shaxsiy ma'lumotlarning internet orqali tarqalib ketishi natijasida ijtimoiy hayotda salbiy oqibatlar – oilaviy ajralishlar, o'z joniga qasd qilish kabi holatlarning ko'payishiga sabab bo'lmoqda.

REFERENCES

1. General Data Protection Regulation. Available at: <https://gdpr-info.eu/art-1-gdpr/>
2. Maleina M.N. Pravo na taynu i neprikosnovennost personalnykh dannyx [Right to the secrecy and inviolability of personal data]. *Journal of Russian Law*, 2010, no. 11, pp. 18–28.
3. Naumov V.B. Pravo i Internet: ocherki teorii i praktiki [Law and the Internet: Essays on Theory and Practice]. Moscow, University book house, 2002, p. 132.
4. Bachilo I.L., Lopatin V.N., Fedotov M.A. Informatsionnoe pravo [Information law]. St. Petersburg, Yuridicheskii tsentr Press Publ., 2005, p. 244.
5. Pokamestova Ye.Yu. K voprosu o personalnykh dannyx i ikh klassifikatsii v otechestvennoy pravovoy sisteme [To the question of personal data and their classification in the technological legal system]. Problems of the modern world: legal-psychological, legal, social-economic aspects: Proceedings of the third international scientific-practical conference. Voronej, MOU VEPI Publ., 2006, pp. 71–76.

6. Park M., Chai S. The Value of Personal Information: An Exploratory Study for Types of Personal Information and Its Value. *Asia Pacific Journal of Information Systems*, 2018, vol. 28, no. 3, p. 155.
7. Beckwith R., Mainvaring S. Privacy: Personal Information, Threats, and Technologies. *IEEE Xplore*, 2009, p. 2.
8. Ruzanova V.D. Zakonodatel'stvo v oblasti personalnykh dannykh kak institut informatsionnogo zakonodatel'stva [Legislation in the field of personal data as an institute of information legislation]. *Legal Bulletin of Samara University*, 2019, no. 2, pp. 67–68.
9. Ismoilov M. Shaxsga doir ma'lumotlar daxlsizligi tushunchasining nazariy huquqiy tahlili [Theoretical legal analysis of the concept of personal data privacy]. *Science and Innovation*, 2022, vol. 1, no. 3, pp. 62–71.
10. Yuldashov A. Shaxsga doir ma'lumotlar va mualliflik huquqining o'zaro kesishmasi: huquqiy nazariya va amaliyot [The intersection of personal data and copyright: legal theory and practice]. *Lawyer's Newsletter*, 2023, no. 6, pp. 54–67.
11. Talapina E.V. Zashchita personalnykh dannykh v tsifrovuyu epokhu: rossiyskoe pravo v evropeyskom kontekste [Personal Data Protection in the Digital Age: Russian Law in the European Context]. *Works of the Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences*, 2018, vol. 13, no. 5, pp. 117–150.
12. Mirzo G'. Shaxsga doir ma'lumotlar himoyasi: xalqaro huquq, milliy qonunchilik va amaliy tajriba [Personal data protection: international law, national legislation and practical experience]. Available at: <http://pravacheloveka.uz/uz/news>
13. Kudashkin Ya. Osobennosti klassifikatsii personal'nykh dannykh [Features of classification of personal data]. *Derzhavin Readings in the Republic of Moldova*, 2015, p. 118.
14. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi [Universal Declaration of Human Rights]. Available at: <https://constitution.uz/uz/pages/humanrights>
15. Evropeyskaya konventsia o zashchite prav cheloveka i osnovnykh svobod [European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Available at: <https://www.coe.int/ru/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>
16. Konventsia o zashchite chastnykh lits v otnoshenii avtomatizirovannoy obrabotki dannykh lichnogo xaraktera [Convention on the protection of private individuals in relation to the automatic processing of personal data]. Council of Europe, 1981. Available at: <https://rm.coe.int/1680078c46>
17. Madiev F. Shaxsiy hayot daxlsizligi huquqining konstitutsiyaviy kafolatlarini genizisi [The origin of constitutional guarantees of the right to privacy]. *Nauka i texnologiya v sovremennom mire*, 2023, vol. 2, no. 20, pp. 4–12. Available at: <https://in-academy.uz/index.php/zdift/article/view/20096>

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal
Правовой научно-практический журнал
Legal scientific-practical journal

2025-yil 3-son

VOLUME 9 / ISSUE 3 / 2025
DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2025.9.3